

Nouseeko karitsan tähti todella – vai kantaako kalkkunan lento?

19.12.2025

Tämän artikkelin runollinen otsikko viittaa joulun lähestymisestä huolimatta jokseenkin maallisiin kuvioihin ja saa innoituksensa Maaseudun tulevaisuuden silloin tällöin julkaisemista lihamarkkinakatsauksista. Marraskuussa todettiin lampaanlihan – tai oikeastaan karitsanlihan niin kuin sitä virallisemmin kutsutaan – kysynnän hienoisesta kasvusta ja kotimaisen tuotannon huonosta perässä pysymisestä. Tyypillisesti lihan kotimaisuusaste Suomessa on korkea, reilun kahdeksankymmenen prosentin luokkaa.

Erivärisiä suomenlampaita karitsoineen (Kuva: Suomen lammasyhdistys)

Lammas kuuluisi syystalveen

Lampaanlihan merkitys suomalaisessa maataloudessa on puhuttanut aiemminkin, ja tämän kirjoittajakin on tullut vähän skeptisesti ajatelleeksi, että mahtaakohan tuosta koskaan tulla mitään suurempaa kuin joidenkin harrastajien herkku ja tietysti yksittäisten tilojen tuotantosuunta – sitäkin useimmiten varmaan sivutoimisesti. Silti lampaan potentiaalista nousua on jaksettu uskotella.

Lampaanlihan kulutuspiikki osuu kevääseen siitä syystä, että se yhdistetään ikivanhan juutalaislähtöisen perinteen johdosta pääsiäiseen, ja tämä yhteys on sitten tunnettuna levinnyt kaikkialle kristittyynkin maailmaan. Meikäläisiin olosuhteisiin tämä istuu kuitenkin hankalahkosti, ja syyt ovat lampaan lisääntymisbiologiassa. Lammas- ja vuohieläimet ovat kausilisääntyjiä. Tässä asiassa eri eläinlajeilla on erilaisia strategioita ja osittain näiden sanelemat lajityypilliset biologiset tosiasiat rajoittavat tuotantoa myös ihmisen kotieläiminä, vaikka moneen asiaan voidaan pienellä manipuloinnilla vaikuttaakin. Esimerkiksi nautojen ja sikojen lisääntymisrytmiä ei vuodenaika merkittävästi sanele, kunhan rakennukset ovat valaistuja ja sikojen tapauksessa myös lämmitettyjä. Siipikarja on hyvin tarkka vuodenaikaan liittyvästä valaistusrytmistään, mutta toisaalta nykyaikaiset rakennukset keinovaloineen lakaisevat piiloon koko ilmiön, joten kanaa ja munia saa ympäri vuoden.

Mutta lampaat eivät taivu yhtä helposti: Uuhi tulee luontaisesti kiimaan ja tiinehtyy loppusyksyllä tai alkutalvesta, ja kun tiineys sitten kestää viisi kuukautta, karitsat syntyvät kevään korvalla, niin kuin luonnossa olisi toki kaikin päin järkevääkin. Perinteisesti laiduntamista rehustuksessa hyödyntävälle

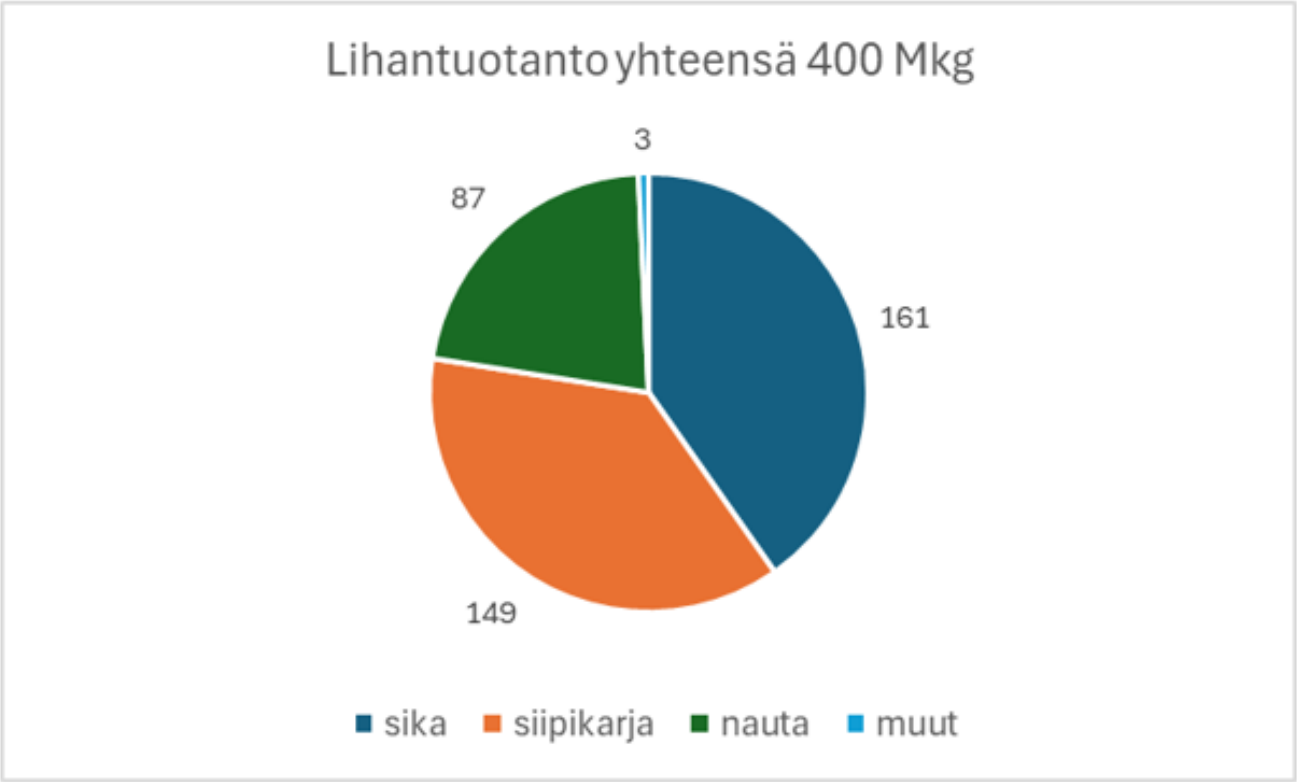
lampaanlihantuottajallekin rytmi on periaatteessa osuva. Karitsat ovat teuraskypsiä sitten taas syystalvella. Niin, karitsaksi niitä siis tuossa iässä vielä kutsutaan, vaikka kieltämättä itsensä tässä kotieläintuotannon terminologian ja ikiaikaisen lihansyöntimme kanssa sinuiksi tulleena ja itsensä karaisseena ammattilaisenakin ajatus karitsan teurastamisesta aina jotenkin vihlaisee, vanhaksi lienen tulossa. Joka tapauksessa tätä lajia olisi siis tarjolla silloin, kun kansa odottaa vesikielellä joulukinkkua, sen sijaan pääsiäiseksi sitä ei ole juuri tarjolla. Itse asiassa meillä pohjoisissa oloissa kehittynyt alkuperäisrotu, suomenlammas, olisi tunnettu siitä, että sillä onnistuu myös ns. ympärivuotinen karitsointi, mutta koska suomenlammas jää kasvuominaisuuksissa tuontiroduista jälkeen, on sen osuus vakavammin otettavassa lammastaloudessa ymmärrettävästi vähentynyt.

Nousua havaittavissa?

Näistä sisäsyntyisistä ongelmista huolimatta tai osittain niihin liittyenkin kysyntää voi Suomessakin lampaalle olla. Kysyntä lienee ollut jopa jonkinlaisessa kasvussa, osin parantuvaan elintasoon liittyvänä arvotuotteena, osin maahanmuuttajaväestön mukanaan tuoman kulttuurin lisääntymisen ja arkipäiväistymisen seurauksena, arveltiin markkinakatsauksessa. Lammastuotannon kannattavuus ei kuitenkaan ole ollut hyvä, ja kasvaneeseen kysyntään on vastattu heikosti, joten tuonti on ennestään kasvanut. Kotimaista kulutetaan alle puolet kokonaismäärästä. Lihantuotannon ja -kulutuksen kokonaisuudessa on lampaanlihassa kuitenkin kyse nappikaupasta, noin miljoonasta kilosta (eli prosentin murto-osista). Olisiko tämä nyt se muoti-ilmaisun mukainen ”momentum” suomalaisen lammastalouden nousulle? Kysymys ei valitettavasti ole esillä ensimmäistä kertaa, mistä voidaan vähän päätellä ennustetta vastauksesta.

Entäpä siat ja kanat – tai kalkkunat?

Vuosikymmenten ajan on kotieläintuotannon rakennetta ja volyymia opiskelijoiden ensimmäisillä johdantoluennoilla esitellessä voinut piirtää helpon piirakkakuvion suomalaisesta lihantuotannosta ja -kulutuksesta. (Asiaan voi kvartaalikohtaisten markkinakatsausten sijaan hakea kokonaiskuvaa vaikkapa Ruokatiedon Tietohaarukasta, jossa on mukavan kompakti katsaus erilaista alaan liittyvää tilastotietoa.) Nelisensataa miljoonaa kiloa jaettuna ympyrään, josta sika peittää puolet ja loput kaksi neljännestä jakautuvat siipikarjan ja naudan kesken. Tästä on hiljalleen siipikarja pyrkinyt viemään naudalta vähän tilaa. Sian valta-asemaa ei ole mikään uhannut. Helppo kuvio muistaa, mutta eipä olekaan enää näin. Siipikarja nimittäin haukkaa myös sian osuutta ja joulupossujen ja makkaroiden kulutus on sittenkin ottanut vähän osumaa. Nykyään siipikarja ja sika alkavat olla tasoissa, ja tilanne taitaa yhä elää.

Sian-, siipikarjan- ja naudanlihan osuus 400 milj. kg:n kokonaistuotannosta Suomessa vuonna 2024. Aiempiin verrattuna siipikarjan osuus on kasvanut sekä naudan että viime vuosikymmenestä poiketen myös sian kustannuksella. (Ryhmä ”muut” sisältänee lähinnä poron ja lampaan; riistaliha ei näy tässä). Tietojen lähde: Ruokatieto.

Sian-, siipikarjan- ja naudanlihan osuus 400 milj. kg:n kokonaistuotannosta Suomessa vuonna 2024. Aiempiin verrattuna siipikarjan osuus on kasvanut sekä naudan että viime vuosikymmenestä poiketen myös sian kustannuksella. (Ryhmä ”muut” sisältänee lähinnä poron ja lampaan; riistaliha ei näy tässä). Tietojen lähde: Ruokatieto

Suurin osa siipikarjan kulutuksesta on broileria. Tämän kirjoittajalle henkilökohtaisesti aikanaan läheisiksi tulleet kalkkunat, joille tuolloin parikymmentä vuotta sitten povattiin kovaa nousua, ovat nousunsa tehneet ja jääneet kuitenkin arvattavastikin pysyvästi broilerin jalkoihin. Kuitenkin taas kerran, kysynnälle olisi potentiaalia, jos olisi tarjontaa, ja kaikki kotimainen kalkkuna kuulemma menee kaupaksi, vaikka broileria hintavampaa onkin. Kalkkuna taitaakin itse asiassa olla vähän lampaan tilanteessa: tarvittaisiin uusia rohkeita tuottajia, jotta alan nousu voisi jatkua. Kalkkunankulutus on kuitenkin paljolti arkipäiväistynyt. Mutta toisaalta lampaaseen verrattuna myöskään juhlapäiviin ja vuodenaikoihin liittyvät biologiset realiteetit eivät kuitenkaan ole yhtä kesyttämättömiä: kalkkunaa saa ympäri vuoden, myös jouluna, ja monihan sen joululinnuksikin mieltää.

Samu Palander
kotieläintuotannon yliopettaja
SEAMK